

ИЗЛАЗИ
четвртком и недељом

ЦЕНА
ЗА 1 МЕСЕЦ 1 ДИНАР
ИЛИ 1 КРУНА

Прегилату примају све поште
у Србији и иностранству

ЗВЕЗДА

ПОРОДИЧНИ ЛИСТ

ПРЕПЛАТУ ТРЕБА СЛАТИ :
Уредништву „Звезде“
Коларчева улица бр. 10.

НЕПЛАТЕНА ПИСМА
НЕ ПРИМАЈУ СЕ.

Рукописи не враћају се

УРЕДНИШТВО СЕ НАЛАЗИ :
Коларчева улица бр. 10.

БРОЈ 10 ПР. ДИВ.

УРЕДНИК : ЈАННО М. ВЕСЕЛИНОВИЋ.

БРОЈ 10 ПР. ДИВ.

ПОСЛЕДЊЕ ЖЕЉЕ

На уснама бледим
Изумиру гласи;
А млађани живот
Лагано се гаси.

Саломљене груди,
Малаксала рука,
Већ су јасни зраци
Сяловитих мука.

У очима чарним,
Млађан пламен трпе,
Обузеле душу
Сањарије црне.

А на челу хладну
Једна оштра бора
Казује, да души
Тешко бити мора,

Повијена плећа
И ход полагаани
Сведоче, да су јој
Избројани дани.

И у целом бићу
Видиш туге роба,
Кој' ће среће ваћи
У тамнини гроба.

Ал' у грудма срце
Јоште бурно бије;
Заборавит' њега
Јоште могло није.

Усред црна бола,
Усред туге свете,
Из дубине душе
Богу молбе лете.

Као са олтара,
Ил' са жртвеника,
Уздиху се молбе
До Божијег лика

Из топлога срца,
Измучених груди,
Саломљене душе
Што за миром жуди.

И сред неба плава,
Пред престолом Бога
Једној жељи служе
Срца смрвљенога:

Да он срећан буде,
Да не може снити,
Како је то љубит'
А нељубљен бити.

20 —X 1897 г.

Даница Ј. М.

ИЗ СРПСКЕ ИСТОРИЈЕ ХАЦИ РУВИМ

Архимандрит манастира Боговађе.

— Миленко М. Вукућевић —

(Свршетак)

VI

Вукући онако стара човека од митрополије до Кучукове куће гавази су га много мучили. Најпосле га довуку у Кучукову авлију и јаве Кучуку. У то време код Кучук-Алије био је синовац Хаџи-Рувима Петар Молер, те је Кучуку ша-рао конак и собе. Кад јаве Кучуку да је Хаџи-Рувим у авлији, рече гавазима :

— Не водите га к мени. Овде му је дете, но га водите Аганлији, па нек ради с њим што му је драго!

У Аганлије постојао је неки вајни суд војени. Кавази чувши шта рече Кучук склепташе старца те Аганлији. Изведоше га пред Аганлију. Рувим изађе и стаде пред своје судије.

Какав беше Рувим у овом тренутку, када му хтедоше да суде непријатељи народа његовог?

Рувим истина беше стар, али крепак и здрав, стаса висока, прав, по челу се чисто разливаше његова ведрина, уман и пријатан у говору, чист у оделу, а достојанствен у држању и понашању, као што је свагда био. Таква слика дарнула је дахију Аганлију. Тај понос и достојанственост увредили су га. У себи је помислио: хајдук калуђер, а за тим и признање: јунак човек!

— Јеси ли ти калуђер Рувим из Боговађе? упита га Аганлија.

— Ја сам, честити судијо, одговори духовник.

— А што ти бунеш народ да не слуша цара и царева већиле?

— Нисам, и не буним, честите суде.

— А што си писао Немцима књигу и с њима се договарао да дигнете буну на цара? Овде је Аганлија мислио на оно писмо кнез Алексе Митезеру у Земун.

— То писмо нисам писао ја. То је беда на мене. Богу сам грешан, и сваки му дан грешим, а вама у томе, што ме кривите, нисам крив ништа. Тек сила Бога не моли...

— Ти још пркосиш нашој сили! Продере се Аганлија. И познаћеш да одиста имамо у нашим рукама власт и силу. — Вуц'те га!

Гавази скочише, старца дохватише и извукоше на поље. Старац већ беше одмерио пред киме је, у чијим је рукама, па и шта ће с њим бити. Знао је да ће сад тек настати праве муке. И оне су наступиле. Турци су га мучили да им каже оно, што није знао. Прво су му почели чупати клештима живо месо од сиса, па онда испод пазуха. Али старац, челик карактер, не пусти ни једне речи, ни једне клетве!

Кад мучења не успеше, онда га целати поведоше на градску Стамбол Капију (градска капија код Калемејдана). Посредник између Бога и људи, служитељ божијега олтара свим путем срдечно се молио Богу по реду црквеноме, препоручујући своју душу у крило онога, који му је и дао. Кад стиже на место где ће му одлетети са рамена глава, замоли целате да му даду још четврт саџа почека, и за чудо целати му одобрише. Ту четвртину саџа употреби старина да доврши молитве „на исход души.“

Свршивши молитве, беше свршио све са овим светом и мученик рече:

— Готов сам, чин'те своје:

Таман мученик то изрече, а оштра сабља сину, и глава Рувима мученика, она достојан-

ствена и бистра глава, „што је знала злато растапати и са њиме ситне књиге писат, те рају око себе световати“... — слете с јуначког рамена, а достојанствени и поносни стас паде и простре се по земљи. Блажена душа врлога родољуба оде Богу на истину да вапије пред престолом Творца, заједно са душама других мученика на дахиске неправде.

Крв овога мученика попрскала је српску земљу на Калемејдану, где се данас шетају и одмарају слободни београђани и то 29. јануара 1804 године. Срби варошани, који су били тада у Београду, отиду до дахија те измоле тело Рувимово и саране га код цркве (Мемоари проте М. Ненадовића, стр. 69). И тако код данашње Саборне Цркве, која је онда била уваљена у једну рупу, сирота, ниска, чађава, мрачна, без крста и без звона, као нека магаза, сарањени су остатци Рувимови.

Овај састав написан је 1895 године јула месеца и ја сам га само по где где изменио и поправио данас. Али како сам прошле године нашао и једно писмо, које је писано одмах по смрти Хаџи Рувимовој то и њега прилажем овој саставу, те нека се тачно зна, како је завршио свој живот овај ретки карактер српски почетком српског устанка за борбу против Турака и за ослобођење. Писмо прилажем преписано данашњим правописом и оно од речи до речи гласи овако:

Новине из Београда и Србије,

Од времена од како су Јаничари Београд од паше војеном руком отели и владање на себе узели једнако тражили јесу прилике освети и или отмштеније над неким Сервијанцима учинити, које је ово дано следовало:

Хаџи-Рувим, архимандрит јесте чрез господина епископа Белградског призват, који њега вапрошавао јест у којем стању сада раја т.ј. Сервијанци находе се. Он пак изговори господину епископу: „ја не могу довољно вапаје и стењање „народа исказати, но толико добро би било да „и ми мало уклонимо у Немачку, будући да раја „са свим на јаничаре устати хоће.“ Господин епископ овај одговор објави дахијама на које крвожедници Турци у ноћно доба т.ј. 28. јануара пошљу у конак, где је био речени Хаџи-Рувим, архимандрит и још један трговац с њим, неколико Турака да га доведу код Кучук-Алије, дахије, које је и следовало. И њега из кревета, у кошуљи сушта, узму и доведу. Које га је Кучук-Алија вапрошавао: „За што ти шпијуниш и хоћеш нас, попе, да издаш?“ — На које он одговорио: „Да више сваки дан Богу грешим, а вада нигда нисам сагрешио.“ Онда Кучук-Алија заповеди да му главу оцеку. Турци одмах узму га и одведу га на Калимегдан и главу Хаџи-Рувиму оцеку.

И онај исти Турчин, који му је главу оцекао, кад је руке кржаве прао (причао је): да кад су повели Хаџи Рувима посећи, да се једнако Богу молио до опредељеног места, а после кад су дошли на Калимејдан, опет Хаџи-Рувим закуне Турке турском вером да га претрпе један фртаљ сата да се Богу јоште помоли, које су му и дозволили, а кад је молитве свршио, јесте на колена клекао и онда вечно усеченије примио.

Кром овога имаде један обер кнез, именован Алекса, који је у прошлом рату био обрљеите-нант фрајкорски, а сада се у Турској находио, тако и њега Турци ухвате, да га посеку, за кога је раја или нахија ваљевска 50 кеса (т.ј. 25.000 грођа или 3125 дуката цесарски) новаца давала, да га не посеку, али все всује (узалуд), на то Турци нису хтели ни гледати, но главу оцеку му.

Тако до данас 72 мртве главе, које кнезова које свештеника, које от прочи и све поглавити људи, и једнако мртве главе у Београд доносе се.

Шта ће јоште од сиротних Сервијанаца бити, Бог знаде, а много људи страха ради турског у шуме су побегли, а кнез из Скеле побегао ја на нашу страну, а и он би живот изгубио.

Веспокорњејши раб

Михаил Пеић.

протопресвитор земунски

Ово писмо писано је између 29. јануара и 4. фебруара 1804. године, јер је у Карловце стигло Ст. Стратимировићу митрополиту 4. фебруара.

ИСТОРИЈА ЈЕДНОГ ОДНОСА

НОВЕЛА

Емила Роланда

(наставка)

Тако се он налазио у правом расположењу да поново види стару љубав!

Уђе у добро му познати хотел на Арну. Исти вратар који га тада послуживаше, исти обркелнер стрча низ степенице њему у сусрет. Све као онда, па и Арно је жуборио стару песму!

Док се брижљиво спремао, талијанске речи допиралаху са улице. Жедно је ослушкивао звучне гласове тамо доле. Све га је дирало што год је припадало овој благословеној земљи.

А тек кад пође познатим улицама... У изложима свуда цвеће, бујно, сија од боја, опојним мирисом обавито, а између цвећа војска од богова и аморета из светлуцавог алабастера или мермера. Уметност и прожеће куд год погледа! Испод мрачних сенака под сводовима заслепљујући истичу се непомичне фигуре Лођије ден Ланци — мишице свезане као усред побуне, јуначка лица, снажна и поносна, али гледајући их чисто се плашимо од њихове непомичности.

На мокроме асфалту одсјахивале су светиљке. Бог на чесми гледао је доле с трагичном досадом, а огромна сидуета Палаца Векија оцртавала се преко пијаце...

Он зави десно к Арну, ишао је дуж високог зида, који скриваше дела најславнијих уметника, где је био завичај Ниобиде и Медичијеве Венере. Како је све то познавао и како му је било необично окр срца кад је прешао преко моста на Арну и нашао се према кући иза чијих је прозора Тереза на њега чекала!

Видела се светлост иза зелених капака. Изнутра су зујали гласови. Учини му се као да чује њен глас...

Хтеде да повуче за звонце али на једанпут застаде.

Беше му као да је од једном постао свестан неке комедије, коју је самом себи одигравао, као да је све то само сен некадашњег, као да није истинито, цело ни пуно! Већ нешто што је личило на лаж, врак или суше мумије од цвећа, што смо га некад брали у давно минулом пролећу...

Он пусти звонце, пође брзо и одложи састанак до сутра.

Дошавши у хотел, напише јој одмах писамце, да је врло уморан од пута и предложи јој да се сутрадан опет нађу на Понте-Векију а из пијетета на најлепшу успомену његова живота.

Пре но што је заспао завараво је себе да је нагла растројеност дошла једино од лугога пута.

Да, био је то још онај стари Понте са својим златним сјајем од таласа и сунца, али остало је било равночарање.

Он је седео у елегантном ресторану код Донеја, између неког старог Талијана, који је частио два богослова, своја млада земљак и средовечни Французкиња која је безуспешно кокетовала с једним Енглецом рибље крви.

Жалузине су биле спуштене. У соби је владао пријатан сумрак, стари келнери нечујно су кливили преко црвених застирача. Цезар, гледајући у своју чашу вина радовао се што је тај састанак већ збринуо.

Није, да се она није одржала; на против! Он је налазио шта више да је њена клима повољно променила то дивно лице. Волео је све необичне кругове испод очију, који одају дуг живот у топлим крајевима и који су тако тајанствени и тако много казују; он је волео та тамна, мисаона лица...

И њен начин одевања постао је тако без замерке. Од оних силних елегантних glob-trotter-a, које је на путу сусретала, научила је сваку финесу.

Опазио је то одмах! Али није опазио како јој је рука дрктала у његовој. Његова рука била је далеко од тога да дршће!

И шта је говорила?

Управо само обичан општи разговор. Наставак после седам година није тако лак! Колико доживљаја између данас и онда, колике бездне мисли!

Било је и извештачених почивака — али ни један од оних немих слатких тренутака, у којима се тек без речи тако добро разумемо — почивака оне фаталне врсте

кад се сваки жури да из свога мозга ишчупа што брже нову тему...

Арно је жуборио мелодију пратиљу разговору — и то беше у њему најбоље!

Терева је била крива. Није више умела да чађе прави тон с њиме. Да, у првом моменту, кад су десет сатних удара са флорентинског торња почели да дршћу у ваздуху, кад га је, излазећи из сликарнице, срела — да то беше још оно слатко лице са оном мешавином од забуне и љубави, коју је тако добро познавала. Потом је тако незадовољно погледала око себе, као да се у њему разочарала.

А међутим он се у њој разочарао!

Па онда, како је изненада нестало у дршци из које су је дозивала два плавоока не баш добро однегована дечка — деца, коју је је познавала из пансона, али која нису могла тако сама да лутају по Фиренци, мали дивљаци без мајке, који су се тако често губили од оца, и које је једном само полиција била кадра да пронађе. Она му је све то испричала сасвим хладнокрвно брзо седајући у кола. Боже мој, шта га се тичу та деца! За тим ишчезе с овим шипарцима, а он стаде да за њом гледа! Један млади туриста, који је ту сцену случајно посматрао, прође мимо њега смејући се, као поред неког који је добио кошар.

И зато се он пожурио преко Алпа!

Зато? Да, зашто управо? Шта ли је он то замишљао о овом састанку?

Није волео директна питања; у љубавним стварима увек је радо лутао у неизвесности.

Да се ожени њоме?

Да, да је виђење друкче испало! Да га је какво силно, одушевљено осећање захватило и на својим крилима подигло из овога сухога песка, у ком његово срце већ тако одавно вегетује.

Али састанак је био разочарање...

Таква виђења морају бити без непријатних звукова, не смеју узвемиравати, али међутим морају бити таква, као кад се свира по врло затегнутим жицама, али хармонијски и фино, да не прсну. Иначе —

Решио се ипак да јој то подне оде. Толико га је још везивала!

Хтео јој је рећи да га је увредио њен кладан тон, да он то од ње није заслужио — баш од ње не! да се једва усуђује да јој управу питање, које му тако гори на уснама.

Не — „гори на уснама“ сувише је јак израз!

Питање, које је Тереза према његовом држању морала очекивати и захтевати!

Такво гледиште лебдело му ја тамно пред очима — али га он брзо избриса.

Беше му страшна помисао да се веже — није више видео циља... Није више хтео љубавни роман, он је хтео само мали романтични одељак са сентименталном бојом и појезиом ситуација насликаним у Фиренци.

А за тим: завес доле!

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

ХАЈДУК СТАНКО

ПО КРИТИЧАРСКОМ РЕЦЕПТУ Г. МОМЧИЛА ИВАНИЋА

НАПИСАО

Радоје Домановић

(свршетак)

IV

Хајдук-Станко почиње остаривати своје велике замисли.

Са планине Цера врати се наш млади, даровити хајдук врло нервозан и разочаран. О какви идеали и слатки заносљиви снови, које је сањао још у школској клупи, какво жарко осећање његове осетљиве, упечатљиве душе, а каква ледена јава!

Како је Станко замишљао харамбашу хајдучке чете и хајдуке, а какви су они и како га дочекаше. Њега је највише пекло што се преварио у нади, што се порушили онако лепо идеали, што познаде српске хајдуке онакве какви су у ствари. Он је замишљао да ће наићи на велико *надлештво* по чијем се ходнику мувају гологлави, бледуњави хајдуци испијена лица од силних *штудија* са нумерисаним актима под мишицама, а *надлештво* модерно уређено па над вратима пише на пример: *Харамбаша* (пред тим вратима стоји момак у ливреји, пуши, дрема и чим звона звони, а он се прене, дотера одело, протре очи, искашље се, и плуне у плуваоницу, склони цигару, развуче уста на љубав осмех и полако на прстима уђе у харамбашину канцеларију); на другим вратима натпис: *секретар*, на трећим: *Одељење за васпитање свирепих Турка*, на четвртим: *послуга* итд. По ходнику, замишљао је даље, сијество света са молбама, документима (то су они што желе да се упишу у чету) а у фракковима и белим рукавицама. Предали карте за пријаву харамбаша, па нестрпљиво гледају и чим звони у којој канцеларији, а оно сви погледају на врата где пише *харамбаша* — само служитељ равнодушно и дремљиво пуши. Ту се смуцају и Турци са чалмама који полазе из хајдучког завода оплемењени, па чекају на ред да заблагодаре харамбаша. Даље је мислио како ће харамбаша бити мило што добија тако интелигентна *чиновника* у својој хајдучкој чети, како ће га одмах провести по свима одељењима и показати му библиотеку (махом из дела чисто научних из групе науке о модерној хајдучији), како ће му се харамбаша пожалити да је баш жељан разговара са младим, даровитим и научним човеком и како је, сиромас, претрпан административним послом, много заостао у савременој науци хајдучкој. Како ће даље видети у харамбашиној канцеларији баш с леве стране писаћег стола (на коме су књиге, мале бисте важнијих класика итд.) мермерну плочу на којој је у позлаћеном рељефу израђено сунце што расипа зраке на неку велику стару књигу на којој пише прво на словенском језику: „*намъ не достоитъ оубити никогоже*“ а испод тога те исте речи на латинском, грчком и санскритском. На крајевима плоче виде се у контури неки бедни, поломљени, зарђали мачеви и пушке претрпане прашином (како слика јасно изражава). Одмах с десне стране стола мислио је видети

велику таблу на којој су исписани по азбучном реду *неправилни глаголи у грчком и латинском језику* (ради брже, а већ и иначе честе употребе.)

Ето како млади хајдук из Ирига замишљаше и с колико идеала пође на планину Цер, а шта све нађе и како га дивљачки и нечовечно примише и што је још најгоре како му препадше милога Омира, те је сиромах дрхтао од страха у колима при повратку целим путем.

Кад се врати натраг у Шабац неколико дана не могаше предузети никакав корак за извођење својих идеја о модерном хајдуковању, јер бејаше веома нервиран и растројен чудним и ненадним утисцима. За то време му се не деси ништа важно до што је послао неком другу у Ириг писмо у коме му се жали на тежак хајдучки живот и моли га да му пошаље један сандук флаша гисхиблерске воде.

На крају писма долаје: „чудим се што Роза не одговара на последње писмо? Ја сам је послушао (као што ми пре писаше) те сад повише шетам по чистом ваздуху, јер би иначе у овом тешком, хајдучком животу упропастио здравље селећи непрестано у затвореном простору... Ономад сам се прејео резанаца па ме мучи стомак. Пошли гисхиблер што пре. Гледај да ми и новац од кирије одмах пошаљеш.“

Чим Станко колико толико опорави здравље одмах се даде на посао.

Већ је узео и велику зграду под кирију у којој ће бити хајдучки завод и наравно, нареди да се учине неке поправке. За тим набави потребне ствари за намештај и сам учини распоред одељења. Све је од прилике удесио онако као што замишљаше да ће већ затећи на Церу само учини једну реформу, те над својим вратима стави натпис: *Управитељ хајдучке чете*. Споља над вратима при главном улазу стојала је фирма: *Први српски Хајдучки институт*. По себи се већ разуме да је за ово претходно добио дозволу од турских власти. Кад све то спреми, приреди банкет на који позва пашу, многе виђеније Турке и неколико Срба. Прву је напио Хајдук Станко султану, а другу паши у којој му се захвали на искреном заузимању и помоћи при отварању хајдучког института. На то му паша одговори кратком али језгровитом здравицом: „Не могу, а да са усхићењем не поздравим ову племениту установу, која ће, надам се, још боље учврстити добре и пријатељске односе између Турака и Срба. Нека нам се хиљаде такве патриоте што раде на унапређењу наше земље и учвршћењу власти силнога падишаха: Живео!“

Станко је са Турцима пио шербет, а Срби (простаци као простаци!) вино. Но одушељење бејаше толико да чак паша, тронут дубоко овом племенитом установом, која уништава оно варварско убијање *мирних и врлих* турских грађана, понуди Станка, да на тако свечан дан, пун радости и за Србе и Турке, попију по чашу вина као *брудершафт*. Станко не могаше одбити и ако је знао да ће му то шкодити, а и остали Срби и Турци испише све два и два *брудершафта*.

Станко запева у силном *усхићењу*:

„*Gaudeamus igitur...*“ а Турци заплакаше од неког нежног осећања.

Ту је било грљења, љубљења, пило се, певало се (Станко је и декламовао нешто из Хорација и цитирао Тацита у једном лепом и китњастом говору) и на послетку се пред зору побију између себе два Србина и тако се весеље заврши.

Станко се после тога одмори два-три дана и одмах по том стаде разбирати за знатније храбре и интелигентне људе, који би могли ступити у његову чету. Али на жалост, после толиког његовог објављивања не јави се ни један Србин. У мало Станко не паде у очајање тугујући за својим друговима из Ирига. Што је још гору мрљу бацало на ондашњу генерацију српску и што не смемо овде прећутати то је што многи одоше у разне крволочке чете да се и даље, после онако лепа и патриотска говора Станкова (тад је цитирао Тацита), туку крвнички и убијају Турке мачем и пушком. Најгоре пак беше што се Станку јавише чак и два Турчина са задрглим црвеним вртovima вољни да ступе у Станкову чету, али их он мораде због *квалификације* одбити.

Али Станка све то не смета. „Све препоне на пут бјеху, циљу доспе великоме.“ Не клону он духом, као што би урадио многи мекушац по духу, већ одлучи да се сам бори, сам да предузме тај велики позив, тешен мишљу да ће се доцније наћи још ко достојан чете његове.

Узме само неколико помоћника (ту није тражио интелигенцију), јер је намислио да хајдучки посао врши сам.

Станков је начин борбе био заиста *узвишен*, скроз и скроз *элемент*. Он је гледао да што више Турака примаме у свој институт и да их ту мало по мало васпитава у класичном духу, те да, кад се образују, напусте земљу српску из човекољубља и с покајањем горким у души што су толико векова мучили они и њихови стари јадне Србе. Тај је пут, наравно, спор, али је сигуран и поуздан. Станко је, разуме се, мислио да постепено оснује свуда по Србији такве заводе, те би савесним и упорним таквим радом успех био за неколико деценија поуздан. Нарочито мишљаше да обрати пажњу на млађе Турке и децу.

Да би, дакле, могао примамити Турке, Станко је удесио у свом заводу једно одељење у коме бејаше шербета, рахатлукума, алве, баклаве, млека, добра дувана, кахве и чега још не.

Кукавни Турци беже од оних хајдука што убијају у гори зеленој, а згрћу се као муве у Станков хајдучки завод и не сањајући да је то најопаснији хајдук, који ће им одузети и уништити царство.

„Драга моја Розо — пише Станко — савладао сам све незгоде, па и ако сам сам ипак ми радња иде добро. Одмах првог дана нагрнуше Турци као муве и ако овако потраје, ја ћу ускоро извршити своју велику мисију. Не знам само како ће ићи са васпитањем, јер немају никаква претходна, најнужнија знања. Али сам у име Бога почео мало с латинским. Сада тек радим прву деклинацију. Долази и сам паша и то својевољно. С њим радим весебно. Иначе ове друге помоћници ухвате тамо где их примамимо на част, па их затворе у друго одељење, које је као учио-

ница. Неке везујем да не побегну. Што је главно: иде добро! Пошли ми гисхиблера — добро ми чини...“

Како то све красно иде. Нема ти ту ни убијања ни пуцања (та Станко не трпи ни кад ко хрче у сну или загребе неко ноктом по дувару: сав се стресе; а камо ли да чује пушку кад пукне). Попије он лепо изјутра своју белу каву са земичком, узме пилуле, испере зубе четкицом, намаже косу миришљавим вејтином и очешља се, стругуће мало свој нокат у доколици, па онда на свој хајдучки посао са латинском граматиком под пазухом. У учионици чека везан Турчин. Окреће се блесаво око себе, испружио подбријан врат па плуцка. Станко уђе са Омиром који се загна на везана Турчина (и он се прокуражио нешто мало) а Турчин га погледа дремљиво са отомбољеном усном и плуцне равнодушно више за свој рачун, а Омир се поплаши па скикне и побегне под сто, одакле прорежи тек заната ради па мирно заспи.

— Е сад ћемо мењати именицу *rosa* — вели Станко Турчину.

— Мењај бива, вели Турчин равнодушно па плуцне и још више испружи врат.

Станко мења по првој деклинацији, Турчин зева и плуцка а Омир латко спава скутурен под столом.

— Е сад га могу одрешити — мисли Станко кад измења *singularis* и *pluralis* — ваљда се мало под овим утицајем оплеменио.

Тако то траје неколико дана док се не дође до треће деклинације. Ту већ Турчин престане равнодушно зевати и плуцкати, већ му лицем завлада неки покајнички израз, а чим дође до изузетака за трећу деклинацију ту већ одмах груне у плач и сместа потпуно оплемењен олјури кући спреми се за пут и оставља Србију с горким кајањем у души што то није много пре учинио.

Ретко се који одржи и преко ових изузетака а да се у њему не побуди осећање правде и човекољубља.

Станко пише другу о једном чудном случају, да је један Турчин био толико груб да га све деклинације не оплеменише; прешли на заменице — ништа, придеви — опет ништа. Прешло се на глаголе, аја: Турчин — каже — само трепље, зене по кад што плуцне, управо штрдне плувачку чак на Омира што лежи под столом. И таман Станко да дигне руке од тог непоправног грешног створа, тек Турчин поче да показује знаке племенитости, јер није плувао на пашче, што је иначе са задовољством чинио, па се још засмеје крупним басом, кад се Омир препадне и цикне услед таквог напада изненада. Али кад се дође на верба фреквентатива Турчин би савладан.

Уби га то као из пушке! Сроза се човек на под па ставе плакати и њукати као да је све своје тога часа покopaо. Чим се исплака, скочи и у трку јурну некуд као луд. Ником не каза куда ће. Станко је разабрао да је и он напустио Србију и у трку олјурио до Цариграда, помолио се Мухамеду (на брау руку) у џамији и скочио у море (ваљда из покајања). Ето шта чини латинска граматика!

Овај је случај био чуднији и страшнији. Један Турчин показиваше толико успеха у почетку још прве деклинације да га Станко остави сама и изиђе да попије меланж, Турчин докопао латинску граматику исцепио лист

баш из треће деклинације (чудна фаталност!) па га савио те њиме мирно и спокојно чисти чибук.

Станка то толико потресе да је пао у несвест и једва га помоћници повратише ладном водом и сирћетом.

После тог најбурнијег догађаја у хајдучком животу Станко паде у постељу.

V

Устанак спречи Станков користан рад.

Таман се наш племенити витез опорави и отпоче и даље вршити свој узвишени позив за срећу и спас отаџбине, али га изненадни, немили догађаји сметаше у том мирном, кротком, али успешном послу на велику штету за целу земљу.

Букну устанак. Зацикташе љути цеврдари и замириса барут, Србију покри тама од хитрога праха и олова; у тој тами завечаше мачеви — затресе се цела земља.

Настаде покољ и реком се проли турска и српска крв, да се њом оперу греси и купи слобода. Настале страхота.

Станко и Омир се уздрали по узневерено и преплашено гледаху куда ли ће, на коју ли страну.

— Ух, Боже... Ах мајн гот... Та овде убијају... Ах грозно ли мирише барут!.. Ух, ух!.. Убијају... То се не може издржати — шапуће Станко у свом племенитом гневу и преза од најмањег шума заједно са својим верним и тихим Омиром.

*

Ускоро наш даровити хајдук заборави и куфере и креозот, па без душе превесла у чамцу преко на обалу. Шогоди кола па право у Ириг.

Али његова хајдучка крв не даде му да се ту дуго скраси.

Препречен тим *срамним* и *нечовечнољубив* м догађајима да оствари своју велику замисао и тиме спасе грешни народ српски осећаше ипак као човек широка срца и племенитих осећања да је позван да опет укаже помоћи и поднесе нових жртава на олтар велике мисли народне. Није могао селети скрштених руку, морао је помоћи, дакле, браћи својој и он не почаси часа већ оде у манастир Гргетг те се покадуђери и усрдно се мољаше Богу да опрости Србима за оне варварске и нечовечне поступке према Турцима.

Свега му је једном пала на ум грешна мисао те важеле да погине онај *лад турски* што оцепи лист од треће деклинације да њиме чисти чибук.

После неколико дана у тишини манастирској испусти своју племениту и намучену хајдучку душу. Прњаворци манастирски причају да се сва шума засијала и замирисала на тамјан и босиљак... Хајдук Станко се посветио....

То је онај св. Станко, кога, као свога патрона, правдују неки наши храбри филолови.

Слава му!

КО ЈЕ КРИВ*)

— ПОВОДОМ РАТА У ТРАНСВАЛУ —

...Одговарам вам са задовољством, јер су ваши чланци писани са много искрености.

Што се тиче трећег чланка, ја делим мишљење ваших родитеља. Ја налазим да је тај чланак слаб, не зато што је плаховит, него што не црта у довољно јасних цртама једнога од најмрскијих, ако не најсмешнијих представника империјализма, — мислим на Вилхелма II. Поред тога, не делим ваше погледе, или боље, ја не могу да осудим оно што ви налазите да треба осудити.

Ако видим два човека који се, пошто су се напили, туку због једне партије карата, ја никада нећу осудити само једнога од њих, поред свију разлога његова противника. Узрок безумних дела и једнога и другог не треба тражити у погрешци противниковој, него у факту што су обојица, у место да мирно раде или одмареју се, нашли за потребно да цију вино и да се коцкају у кафани. Исто тако, ја не могу примати мишљење оних који ми кажу поводом једнога скорашњег рата, да је погрешка само до једне од зараћених страна.

Може се примити да је једна страна радила горе но друга, али то не може објаснити прави узрок због кога се произвео тај појав, страхан, свиреп и варварски који се зове рат. У трансвалском рату, као и у сваком другом рату, узроци су очевидни за све који хоће да отворе очи. Има их три. 1. Неједнака подела добара, то јест отимачина једних у корист других; 2. Постојање војничке касте, то јест једне класе људи дресираних за убијање. 3. Преживела верска настава у којој се гаје млада поколења. Због тога, ја мислим да је не само некорисно него и штетно тражити узроке рата у Чемберленима или Вилхелмима, итд. прикривајући праве узроке који су много ближи и којима ми сами доприносимо. Ми се можемо љутити на Чемберлена и Вилхелма оптужујући их, али наш гнев и наши прекори, само ће да нам разливају жуч, не мењајући ништа у основи.

Чемберлени и Вилхелми јесу слепа оруђа скривених сила које су ван њихове моћи. Они раде као што морају радити и не може им се стати на пут да раде другојаче. Историја нам показује низ сличних поступака којима су се политичари служили, поступака налик на ове у трансвалском рату; због тога је некорисно осуђивати их и љутити се на њих; чак немогућно је то чинити, када се виде прави узроци њихове делатности; када се разуме да је сваки одговоран за такве поступке, према начину на који посматра она три главна узрока које сам мало час поменуо.

Докле год уживамо изузетна богатства, док маса народна клеца под теретом рзда, биће ратова за отварање трговачких пијаца, за златне руднике, итд. који су нам потребни да обезбедимо уживање искључиво наших богатстава. Ратови ће бити неизбежни све дотле докле год

*) Одломак из једнога приватнога писма Толстојева, које сада циркулише по целој светској штампи.

ми узимамо удела у војној служби, докле год будемо равнодушно сносили опстанак војничке касте, докле год не употребимо све наше силе за њено уништење.

И ма да осуђујемо некаквога Чемберлена, ми примамо војну службу, и одобравамо је. Рат ће постојати све донде, докле год будемо исповедали и примали наставу изопачене хришћанске доктрине, која се назива црквеним, хришћанством које одобрава опстанак једне хришћанске војске, благосиљање топова, и које прима рат као акт правде са хришћанске тачке гледишта. Ми предајемо ту доктрину нашој деци, сами ми исповедамо је, а после тога проглашујемо да су Чемберлен и Кригер криви што се људи међусобно кољу. Због тога не делим ваше мишљење, и не могу да бацам кривицу на слепа оруђа незнања и зла.

Треба радити на једнакој подели богатства и укидању извесних привилегија; не узимати никаква учешћа у војничким предузећима, разорити хипнотички утицај једне доктрине, која, преображавајући људе у плаћене убице, намеће им веровање да чине похвално дело учествујући у војној служби. Треба усвојити хришћанску доктрину основану на разуму, трудити се да се униште преживеле идеје у којима се подиже ново поколење

И у тој трострукој активности састоји се дужност свакога човека који жели да чини добра и кога је овај страховити рат бацио у очајање као вас.

Лав Толстој.

ЗАНИМЉИВЕ СИТНИЦЕ

Свирка као лековита снага. — По Шекспиру свирка је љубавна храна; по старим и новим лекарима она је прави лек за многи телесни и душевни недуг. Грчки филозоф Тале, кажу, да је свирком одагнао једну заразу из Шпарте; М. Капела приписивао ју је противу грознице а Ксенократ је њоме лечио умоболне. Аскиспијад лечио је глувоћу гласом трубе и извесна добро приглува дама могла је сваку реч добро разумети док се у бубањ ударало. Филип II. шпански краљ, био је, кажу, излечен од лудила само чаробном свирком. То исто прича се за једнога суманутог Енглеца, кога је излечила виолина. Па и животиње: пси, коњи, зечеви, мишеви, пауци, змије итд. често веома радо слушају свирку. Два слона, за које је у зоолошкој башти у Паризу био приређен нарочити концерат, тако су од свирке били занесени, да су морали исту прекинути. Лековита снага свирке најбоље се огледа у случајевима где душа страда; осим тога она је од благотворног утицаја и на саму циркулацију крви. Разуме се само по себи да је овде реч само о свирци доброј и хармоничној.

*

Расејаност. — Њутон је био, као и многи велики умови, веома расејан и забораван. Често би седео одмах по спавању у постељи, носећи се неком мишљу. Тако би остајао необучен до неко доба дана. Врло често морали

су га опомињати да једе, што је он по некад одбијао тиме како није гладан. Једном му дође као гост на обед пријатељ Стикнеј и када Њутон за дуго не изађе из своје собе, у којој је закључан радио, Стикнеј се примакне готовом печењу на столу, па се добро наједе, а кости покупи у један тањир и покрије убрусом. У неко доба ето ти Њутона. И кад виде у тањиру само кости, рече: Гледај молим те, а ја сам све држао, да још нисам обедовао; како се човек може да превари. — О Бетовену опет прича се, како је једном, дошавши у Беч, затражио у гостионици јеловник. Када га је добио, он га преврне, повуче на њему пет линија једну испод друге и поче писати ноте. После краћег времена донесе момак чорбу; али му Бетовен одговори мрзовољно: „та већ сам ручао“, па извади новац те плати и оде журно.

ПОШАЛЦЕ

Који часови не иду, него лете?
— Часови љубави.

Ви јако волете музику?
— Веома.
— Какву највише.
— Тиху.

Свадба је крај романа у стиховима и почетак „историјске приповетке“ у прози.

— Како је интересантан државни тужилац! нехотице узвикну једна дама — Како бих желела да се повнам с њим.

— То је најлакше, — извршите какву опасну крађу или закољите мужа.

Енглеска ће поразити цео свет.
— Да, она и није друго но паразит целог света.

Из прошлости.

За време цара Александра I. једна госпођа изради јастуче, које поднесе цару са овим натписом:

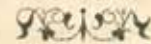
Російскому отцу
Вышивала овцу,
Сихъ ради причинъ
Что бы мужу дали чинъ.

На то је следовало решење министра Державина, овако:

Російскій отецъ
Не дасть чиновъ для овецъ.

НЕДЕЉНИ РЕПЕРТОАР

Недеља 5. марта: Дневна представа: *Црни Доктор*, драма у шест чинова, од Анисе Буржоа и Диманоара, превео Н. Н. — Вечерња представа: *Животи за динар*, позоришна игра у четири чина и седам слика, с певањем, по приповетки Т. Миленковића, написао Ђура Рајковић. Музика од Дав. Јенка.

ОД УРЕДНИШТВА

Администрација „Звезде“ моли пријатеље који су се примили повереништва око растурања и наплаћивања претплате, да прикупљену претплату пошаљу што пре. Поред најбоље воље уредникове и сарадничке лист неће моћи излазити ако се претплата не буде слала, зато, што ми морамо сваки број штампарији платити.

У исто доба Администрација моли поштанска надлештва да лист достављају тачно, по адресама. Нема дана да нам се неко не потужи да овај или онај број није примио, и ако смо ми тачно сваки број испослали.

Ако ништа друго оно је од Бога грехота на такав начин одбијати нам муштерије, и ако ми пошти **веома скупо** плаћамо да то не буде. Зато и опет молимо, јер волимо и замолити него се тужакати.

Уредништво.

Садржај: Последње жеље (песма) — Из срп. историје — Историја једног односа — Хајдук Станко — Ко је крив — Занимљиве епизоде — Новинарство — Од администрације.

Власник Ст. М. Веселиновић. — Штампарија С. Хоровица. — уредник Јанко М. Веселиновић